

UVODNA RIJEČ

Pišući uvodne riječi u dosadašnjih sedam brojeva *Vjesnika bibliotekara Hrvatske* koje sam uz pomoć Uredništva priredila, uočila sam da je o jednoj temi, premda je nisam zaobilazila, i nadalje potrebno pisati. Naime radi se u recenzij-skom postupku i samim recenzentima. Poznato je, dakako, da je recenzija jedan od osnovnih načina izvještavanja o kvaliteti rada za koji je recenzent preuzeo odgovornost objektivne i kompetentne procjene. Smatra se da kritičko zauzimanje stava prema nekom dokumentu jamči autoru, a kasnije i čitatelju, da je određeni rad prošao „kroz sito i rešet“ recenzentova čitanja s ciljem da se istakne sve ono što je u prijavljenom radu kvalitetno i ono što nije dovoljno jasno izloženo ili pak nije dovoljno stručno/znanstveno utemeljeno. Dobar recenzent nesumnjivo bi trebao imati jasan osjećaj odgovornosti prema svojim kolegama i svoju ocjenu prirediti na vrijeme, objektivno i uz dobronamjerne kritičke opaske. Usto se od recenzenta očekuju poznavanje odgovarajuće literature i sposobnost primjene općih stručnih i znanstvenoistraživačkih načela koja se odnose na promatranu temu/problem rada. Drugim riječima, recenzent je osoba koja uz poznavanje područja unutar kojega procjenjuje povjereni mu rad treba biti kadra dovesti taj rad u kontekst prethodnih radova iz toga područja, prepoznati prednosti i ograničenja metodološkog pristupa problemu te uputiti na doprinos rada profesionalnoj zajednici i praksi.

Kvaliteta ocjene stručnog i znanstvenog članka određena je razinom opće recenzentove profesionalnosti i nastojanjem da svojom ocjenom pridonese kvaliteti pregledanog rada, a time i samog časopisa, pri čemu nije zanemarivo ni unaprjeđivanje vlastitog korpusa novih spoznaja te stjecanje ugleda u profesionalnoj zajednici. Međutim recenzenti su, ne zaboravimo, ljudska bića s vlastitim načinom razmišljanja, pa u radu koji jedan recenzent može smatrati kvalitetnim, drugi pak može ukazati na loš pristup, metodologiju i zaključke. Stoga se često događa, a u praksi vodećih časopisa u svijetu je uobičajeno, da dvije recenzije mogu donijeti oprečne stavove i sugestije autoru, čime ga ne samo zbunjuju već dovode u položaj da ne zna kako udovoljiti takvim oprečnim zahtjevima. Dakako, u takvim situacijama uloga urednika iznimno je važna. Urednik će odlučiti kako riješiti prijepor, tražeći treće mišljenje ili pak obraditi oba recenzentska mišljenja tako da autoru pojasni što se u konačnici od njega očekuje. Na tom tragu iznimno je važna praksa koju je *VBH* uveo, a to je pismo recenzentima. U tom pismu autor odgovara na komentare, zahtjeve i prijedloge tako da su i recenzentski komentari i autorovi odgovori vidljivi jednom i drugom recenzentu te uredniku. Premda uvedeno kao obvezni postupak, pismo recenzentima nije još posve prihvaćeno i na tome se

sustavno radi. Također u *VBH*-u nismo još došli do razine recenzentova obraćanja ne samo autoru već i uredniku, što je uobičajena praksa u uglednim časopisima.

U manjim stručnim zajednicama recenzenti su katkad izloženi situacijama da, unatoč anonimnosti cijeloga postupka, mogu prepoznati koji se autor krije iza rada, poglavito kada se radi o prethodno izloženim radovima na stručnim i/ili znanstvenim skupovima. Etička načela obvezuju recenzenta da zatomi svoj osobni odnos prema „prepoznatom“ autoru i priredi objektivan sud o povjerenom mu radu. To je doista odgovorna zadaća o čijem je ispunjavanju potrebno sustavno educirati recenzente. Taj dio recenzijskog postupka zahtijeva od glavnog urednika analizu recenzija (u sustavu OJS postoji i mogućnost ocjene svake recenzije), strpljenje kako s recenzentima tako i s autorima ne bi li se u konačnici postiglo da jedni druge razumiju te da recenzenti procjenjuju rad na temelju njegovih dobrih i loših elemenata, a da autori odgovorno i bez sujete prihvaćaju sve one komentare i prijedloge čiji je cilj što kvalitetniji rad.

Nije nevažno istaknuti još jedan element koji utječe na odluku recenzenta da prihvati poziv za recenziranjem. Recenzenti naime dobivaju povlasticu uvida u najnovija istraživanja, primjere dobre prakse, nove teme i probleme te mogu saznati nešto novo iz neobjavljenih rezultata kolega koji se bave njihovim područjem rada. Recenziranjem se nedvojbeno postiže usavršavanje vještine kritičke procjene znanstvenih i stručnih radova, što može biti korisno ne samo u odnosu na izdavanje potvrda o recenziranju za potrebe napredovanja već i u njihovu vlastitu profesionalnom/znanstvenom radu.

Ranije smo (Uvodna riječ u broju 1/2022) ukazali na nastojanje Uredništva u podizanju razine prispjelih priloga koja, uz nesumnjiv doprinos samih autora, uvelike ovisi o kvaliteti recenzijskog postupka. Dosadašnje iskustvo ukazuje na profesionalnost recenzenata, iako se susreću i slabije pisane recenzije. Ipak se osjeća potreba, a iskazana je čak i u izravnoj zamolbi nekolicine kolega iz KGZ-a, za dodatnom izobrazbom kako se recenzija ne bi svodila na kratak i površan slijed strukture samih *Uputa za recenzente* te da se recenzente potakne na potanko razrađivanje komentara i iznošenje prijedloga s ciljem da se rad koji im je povjeren može doraditi i učiniti razumljivijim i uvjerljivijim. Pritom uz planirane radionice za recenzente, koje bi trebale krenuti od jeseni 2024. godine u sklopu programa CSSU-a, važnu ulogu ima urednik koji treba ohrabrivati recenzente, podsjećati ih na obvezu tajnosti, ali i ukazati na pogreške recenzenata, bilo da se radi o nedovoljnom razumijevanju autorovih namjera ili o nedobronamjernom (da ne kažemo uvredljivom) obraćanju autoru. Na drugom sam pak mjestu (Uvodna riječ u broju 3/2022) istaknula da se među razlozima za pojačano zanimanje autora za objavljivanjem u *VBH*-u zapaža stalno podizanje razine recenzijskog postupka, što je osobito važno za mlade stručnjake i znanstvenike s kojima se ne radi uvijek u onoj mjeri u kojoj bi to trebalo činiti kako bi ih se uputilo u pisanje članaka za časopis, poglavito kad se radi o preradama ili doradama diplomskih ili doktorskih radova.

S druge strane zamjetno je da raste broj odbijenih radova prije samog pokretanja recenzijskog postupka (uredničke odluke) ili na temelju mišljenja recenzenata (tijekom 2023. godine od ukupno prispjelih radova, 23 % ih je odbijeno uz detaljno navođenje autorima gdje su griješili i prijedloge kako mogu poboljšati svoje radove).

Još je jedna „goruća“ tema unutar HKD-ovih stručnih tijela, a to su izlaganja sa stručnih skupova, uključujući tzv. skupštinski broj. U Uvodnoj riječi u broju 1/2023 istaknula sam stav Uredništva da se, iako se radi o skupovima koje organizira HKD koji je ujedno nakladnik *VBH*-a, odustaje se od ranije prakse prema kojoj su se gotovo bez iznimke svi ili većina izloženih radova objavljivali u onom obliku u kojemu su bili predstavljeni, uz lektorske zahvate. Dakle, smatram da je u interesu Društva da se radovi sa skupova objavljuju u *VBH*-u, ali da je profesionalna odgovornost Uredništva i glavnog urednika zalagati se za podizanje kvalitete objavljenih radova koji često donose preglede novih projekata i programa, otvaraju nove i zanimljive teme te ukazuju na iskustva iz prakse, što je zacijelo iznimno važno za cjelokupnu stručnu zajednicu. Međutim svi ti radovi trebaju proći ustaljen recenzijski postupak.

Naposljetku, riječ dvije o radovima u ovome broju. Iako donosimo manji broj radova, što slijedi nastojanje Uredništva za smanjenjem opsega pojedinog broja, teme su i načini njihove obrade zanimljivi i kvalitetni, što je zasigurno i rezultat savjesnog prihvaćanja recenzentskih komentara i prijedloga.

Dakle radi se o deset članaka među kojima je sedam znanstvenih i tri stručna članka, deset prikaza knjiga (ponovno uz velik angažman kolega iz KGZ-a, na čemu im zahvaljujem) i, nažalost, jednom sjećanju na prerano preminulu kolegicu.

Broj otvara članak autorica K. Feldvari, S. Rako i M. Mičunović pisan na engleskom jeziku jer je rezultat međunarodne suradnje na Erasmus + znanstvenom projektu DECriS, a tema mu je digitalno obrazovanje u europskim visokoškolskim ustanovama u području knjižnične i informacijske znanosti tijekom pandemije bolesti COVID-19. Slijede članak D. Mumelaš i B. Klemar Bubić koje su predstavile rezultate provedenog istraživanja o održivim navikama djelatnika knjižnica, istraživanje I. Hocenski o hrvatskom nakladništvu 90-ih godina 20. stoljeća, rad M. Duića koji se bavi pitanjima dostupnosti i posudbe djela dobitnika Nobelove nagrade za književnost od 2000. do 2022. godine u nekoliko hrvatskih narodnih knjižnica. I. Martinović i M. Grgić Josić predstavljaju vrlo zanimljiv pristup informacijskoj pismenosti djece predškolske dobi, a I. Tokić i S. Špiranec donose rezultate istraživanja o zadovoljstvu i stavovima korisnika Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu provedenog nakon mjera protiv širenja bolesti COVID-19. Skup znanstvenih radova zaokružuje istraživanje I. Hebrang Grgić kojim se stručnoj i znanstvenoj javnosti predstavljaju rezultati istraživanja o iseljeničkom tisku Hrvata u Australiji i Novom Zelandu otkrićem dvaju novih naslova za koje se do sada nije znalo. Unutar cjeline stručnih radova donosimo članak S. Pejića o izlož-

benoj djelatnosti Narodne knjižnice „Petar Preradović“ Bjelovar (2020. – 2023.), članak I. Palčić Borić, A. Gabaj Miloš i N. Resman Malović koje se bave putopisom kao instrumentarijem međukulturnog dijaloga, a N. Adamović i T. Lončarić Šubaša iznose iskustva vezana za promicanje održivog razvoja kroz inovativne programe Narodne knjižnice „Petar Preradović“ Bjelovar.

Razvidno je da su autori obradili raznolike teme, ponudili rezultate svojih istraživanja ili provedenih programa, pa vjerujem da će čitatelji naći objavljene radove dovoljno zanimljivima da ih pročitaju.

Tatjana Aparac-Jelušić
glavna i odgovorna urednica